

L'abril del 2004, amb l'arribada de José Luís Rodríguez Zapatero a la presidència del govern espanyol ja es començaren a veure ràpidament les seves intencions de canvi de la política exterior que havia portat a terme el govern del Partit Popular. En primer lloc, es va aplicar amb contundència l'anunciada retirada de les tropes espanyoles de l'Iraq, fet que va aixecar un rebuig frontal d'un Partit Popular encara molt tocat i enutjat pels resultats electorals negatius, tot plegat en un entorn de crispació arran dels atemptats del març del 2004 a Madrid. El nou govern espanyol, a més, va haver de suportar la crítica del govern dels Estats Units, que veien com els deixava de banda un dels aliats més importants en la invasió de l'Iraq, no tant pel potencial militar com pel simbolisme de la famosa foto de les Açores. A més, l'aposta per la col·laboració, en comptes de la confrontació, concretada en l'Aliança de les Civilitzacions, que Zapatero va exposar a l'ONU, mostra una posició molt clara de la línia de política exterior que volia seguir el seu govern.

D'aquesta manera, ben aviat es va percebre un canvi d'orientació en la política europea, que va significar un trencament amb l'etapa atlantista del govern Aznar i una clara intenció de ser un referent significatiu al costat de la vella Europa, la que representen França i Alemanya. En aquesta línia, una de les primeres apostes de Rodríguez Zapatero fou de desbloquejar el projecte de nova Constitució europea, que fins aleshores havia estat objectada pel govern Aznar amb el suport de Polònia, pel que feia al repartiment de poder per a la presa de decisions. Així doncs, l'objectiu del govern Zapatero va ser de tornar a la primera línia d'Europa, tal com es va demostrar el febrer del 2005, quan l'estat espanyol va ser el primer país comunitari a convocar un referèndum per a donar el vist-i-plau a la nova Constitució. El resultat favorable d'aquest referèndum va motivar que els estats membres s'ho prenguessin com l'acció que confirmava la intencions i la voluntat de tornar a Europa. Això no impedí, tanmateix, que després arribessin uns resultats negatius per a la Constitució europea,

Tornar a Europa

La política europea del president espanyol, Rodríguez Zapatero, es caracteritza per la voluntat de ser present en les decisions comunitàries i sobretot d'apropar-se a l'eix franco-alemany. També ho va fer Felipe González, però aquella política va quedar truncada pels vuit anys de govern de José María Aznar, que va apostar per un acostament al Regne Unit i als Estats Units.

materialitzats en els referèndums de França i dels Països Baixos que, juntament amb la falta de consens entre els estats des de la invasió de l'Iraq, varen deixar la Unió Europea en una crisi sense precedents.

Oposició popular. En aquest escenari de canvi en la política exterior, ha estat habitual l'oposició frontal i molt crítica del Partit Popular. El partit que encapçala Mariano Rajoy no desaprofita cap ocasió per a mirar de mostrar



els dèficits del ministeri que dirigeix Miguel Ángel Moratinos i de denunciar la pèrdua d'influència exterior de l'estat espanyol, motivada, segons el Partit Popular, pels errors del govern socialista. Aquesta situació dificulta l'entesa en política exterior dels dos grans partits estatals; un consens necessari per a la posició i la influència d'un estat en l'àmbit internacional, i bàsic per a defensar-hi els interessos dels ciutadans.

En aquest sentit, la política europea del govern espanyol és clara. Rodríguez Zapatero considera que l'interès de l'estat i dels ciutadans es trobarà més garantit si la Unió Europea pot desenvolupar les polítiques d'interior i, sobretot, si la política exterior europea és ferma en els vessants de la representació, de la seguretat i de la defensa i si conté els valors que caracteritzen la Unió Europea, com ara la pau i el multilateralisme efectiu, amb la finalitat que Europa sigui un actor mundial. El govern socialista

aposta per la plena integració a l'estratègia europea de seguretat, presentada per Javier Solana el desembre del 2003, en la qual es descriuen les amenaces amb què es troba la Unió Europea (terrorisme, proliferació d'armes de destrucció massiva, els conflictes regionals, els estats en descomposició i la delinqüència organitzada) i la manera d'encarar-les.

Mentrestant, la Unió Europea s'ha anat fent més gran amb l'entrada, el maig del 2005, de deu nous estats: vuit de l'Europa de l'Est i Xipre i Malta; i, més encara, amb la incorporació de Romania i Bulgària, ara fa un any. Aquesta nova realitat ha portat la Unió Europea a una situació de debat en què es manifesta la conveniència de fixar els límits propis, sobretot amb la vista posada a Turquia i als països dels Balcans. El fet cert és que els nous estats membres aporten un 25% més de població (ara la Unió Europea ja té 500 milions de ciutadans), però només un 5% del producte interior brut (PIB) i una renda per càpita del 40% de la mitjana europea.

Aquesta realitat repercuteix substancialment en la negociació dels pressupostos comunitaris per al període 2007-2013 i afecta de ple l'estat espanyol, receptor de fons estructurals des de la seva incorporació el 1987; uns ajuts de l'ordre del 0,8% del PIB. Amb l'ampliació del maig del 2005, la mitjana de renda de l'estat espanyol ha augmentat i s'ha situat a la mitjana comunitària, de manera que, objectivament, hauria de deixar de rebre fons europeus, fet, per una altra part, difícil d'explicar a la ciutadania espanyola i més encara tenint-hi el Partit Popular contra. Així i tot, en aquest escenari tan complex es van aprovar uns pressupostos comunitaris per al període 2007-2013 que contenen per a l'estat espanyol les premisses de gradualitat, equitat i qualitat, que en definitiva permeten una adaptació lenta i tranquil·la a la nova realitat. Aquests pressupostos han permès a Rodríguez Zapatero d'explicar la nova situació de l'estat espanyol a Europa, en el sentit que si abans, quan els números ho permetien, Espanya era receptora de fons, ara cal que sigui solidària.

Vint anys a Europa. Quan es compleixen vint anys de pertinença dels estats espanyol i portuguès a la Unió Europea, es valora que aquest període ha estat molt positiu pel que fa a la modernització d'ambdós estats, en part beneficiats per l'aportació, any rere any, dels fons comunitaris. A més, la pertinença a la Unió és una garantia de consolidació democràtica i d'encaix internacional d'aquests dos estats, que anys abans havien estat sotmesos a llargs períodes de dictadures. Tanmateix, no es pot expressar la mateixa visió favorable quan s'analitzen aquests vint anys des de l'àmbit cultural i lingüístic, perquè el català continua sense ésser idioma oficial de la Unió Europea i la participació de les realitats nacionals o de les comunitats autònomes hi és molt minoritària, a desgrat de l'acció que el govern de Rodríguez Zapatero –potser més per interès polític que no per voluntat– per a aconseguir algunes quotes de visibilitat de les llengües estatals. Queda molt per fer en aquest àmbit i la resposta de Brussel·les sempre és que la solució passa per l'estat, perquè la Unió Europea és una unió d'estats.

Amb vista al futur, el govern socialista, tot i que inicialment apostava per la Constitució europea, atesa la crisi que es va desfermar amb els resultats contraris als referèndums francès i holandès, dona suport al nou tractat de reforma que es va aprovar fa poc a Lisboa i que, a grans trets, conté l'essencial que ja s'havia escrit a la Constitució europea, això sí, retallat pel que fa a elements que ajuden a formar la identitat europea.

La tornada a Europa de la política exterior espanyola, fet i fet, es va poder refermar el 28 de novembre passat, quan el president del govern espanyol va intervenir per primera vegada al Parlament Europeu. Allà, Rodríguez Zapatero va remarcar la convicció plenament europeïsta de l'estat espanyol i va demanar una Europa ambiciosa, de valors, amb substància política i eficaça. D'aquesta manera, la política europea del govern espanyol d'ara endavant quedava clara, almenys si Rodríguez Zapatero continua a la presidència després de les eleccions del març.

Xavier Ferrer

El president espanyol, Rodríguez Zapatero, saluda el ministre d'Afers Estrangers, Miguel Ángel Moratinos, durant la cerimònia de signatura del tractat de Lisboa, el mes passat.

